

KORUPCIJA I POVJERENJE

Najjednostavniju definiciju pojma korupcija, prema kojoj je ona zlouporaba javne službe u svrhu osobne koristi, predložila je nevladina organizacija Transparency International, a prihvatila ju je i Svjetska banka.^{*} Među ne baš bogatom literaturom na hrvatskom jeziku taj ozbiljan politički i gospodarski problem analizirao je profesor zagrebačkog Pravnog fakulteta Josip Kregar u knjizi “Nastanak predatorskog kapitalizma i korupcija”.

Susan Rose-Ackerman, utemeljiteljica moderne političko-ekonomske literature o korupciji, čija je knjiga “Korupcija i vlada” prevedena na hrvatski jezik, upozorava da korupcija nije samo gospodarski problem, već je usko povezana s politikom. Iako je korupcija svjetski fenomen, posebice rizičnim zemljama smatra zemlje u razvoju i tranzicijske zemlje.

Korupcijski skandali mogu biti znak porasta političke zrelosti zemlje, ocjenjuje Rose-Ackerman, mogu pokazivati da građani počinju prepoznavati razliku između javnih i privatnih sfera i da se žale kada se ta granica prelazi. Na to mogu ukazati i dvije knjige skupine au-

tora objavljene 2010. – “Korupcija i povjerenje/Corruption and Trust” te “Izgradnja institucija: etika i korupcija”.

Josip Kregar, Duško Sekulić i Željka Šporer u knjizi “Korupcija i povjerenje/Corruption and Trust” ističu da je korupcija u Hrvatskoj stvaran i ozbiljan problem te da su se u posljednjih nekoliko godina dogodile pozitivne promjene koje nisu uvijek bile vidljive i dovoljno brze.

Autori su utvrdili da percepcija korupcije nije jednaka kod svih kategorija stanovništva, iako su trendovi prema percipiranju njezina povećanja univerzalni.

Povjerenje u institucije nije determinirano socijalnim položajem, ali je snažno određeno vrijednosnim orijentacijama. “Ljudi više skloni tradicionalizmu i konzervativizmu imaju tendenciju iskazivanja većeg povjerenja u domaće institucije. Nasuprot tome, više modernistički orijentirani pojedinci iskazuju veći stupanj povjerenja u Europsku uniju. Povjerenje u (domaće) medije negdje je između tih ekstrema”, navodi Kregar.

U poglavlju “Korupcija: neznanje nije opravdanje” Kregar analizira tri faze u shvaćanju korupcije u Hrvatskoj. Prva

^{*} Josip Kregar, Duško Sekulić i Željka Šporer, *Korupcija i povjerenje*, Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010, 243 str.

faza trajala je od osamostaljenja zemlje do kraja devedesetih godina i u njoj se, osim proklinjanja i osude, nije puno poduzelo. U drugoj fazi (od 2000. godine) došlo je do jasnog priznanja problema, međutim pokušaji progona ili mjere za sprečavanje rizika korupcije bili su slabi i neprimjereni. U toj fazi "normativnog optimizma i institucionalnog inženjeringa" usvojeni su programi, prihvaćeni zakoni i potpisane međunarodne obveze, ali nisu prevladavala djela. Uz veliki vanjski pritisak pred Hrvatskom je treća faza u kojoj nije dovoljno samo usvojiti zakone, nego ih treba i provesti.

Kregar ocjenjuje da se situacija u borbi protiv korupcije s vremenom popravlja, ali se napredak rijetko može pripisati sustavnim mjerama i akcijskim planovima. "Glavni akteri promjene nisu nadležna tijela ma koliko njihovo djelovanje bilo pozitivno, potrebno i neizbježno – već otvoreni mediji, a manjim dijelom i nevladine udruge, udruga poslodavaca, sindikati ili Akademija" (str. 12).

Govoreći o empirijskom istraživanju korupcije u Hrvatskoj, Kregar smatra da problem nije u premalom broju istraživanja (štoviše, korupcija je postala iznimno interesantno istraživačko područje), već u standardizaciji, mogućnosti uspoređivanja te ponajviše njihovu ograničenom eksploratornom učinku. Kregar je ukazao i na veći broj važnijih standardiziranih metoda istraživanja korupcije (Corruption Perception Index (CPI), Global Corruption Barometer (GCB), Business Environment and Enterprise Performance Survey (BEEPS) i dr.) te na međunarodne usporedbe rezultata korupcije. "Istraživanja pokazuju da, globalno, razina korupcije opada i stagnira, ali da je opasno visoka u velikom broju tranzicijskih i manje razvijenih zemalja. Pokazuje se da je, u oba

posljednja kruga proširenja EU, pitanje korupcije bilo jedno od ključnih pitanja političkih kriterija, vladavine prava i pravosuđa" (str. 36).

Kregar predlaže mjere koje treba poduzeti u sprečavanju širenja korupcije, te navodi tri važne skupine prijedloga: sprečavanje sukoba interesa, financiranje političkih stranaka i pitanje dostupnosti informacija.

Duško Sekulić analizira rezultate dvaju istraživanja opće percepcije korumpiranosti u Hrvatskoj (prvo je provedeno u prosincu 2003. i siječnju 2004. u okviru South-East European Social Survey Projecta koji je financiralo Ministarstvo znanosti Norveške, a drugo je u ožujku 2010. proveo Institut za društvena istraživanja). Navodi da je percepcija korupcije rasla u posljednjih petnaest godina s otkrivanjem velikog broja slučajeva korupcije. To je smanjilo povjerenje u institucije te pokazalo da ono opada sa stupnjem obrazovanja. Naime oni s nižim obrazovanjem smatraju da su državne službe korumpiranije i sklonije uzimanju mita.

Uz to, "percepcija korupcije povećana je i s glasovanjem na posljednjim predsjedničkim izborima, na kojima su oni koji percipiraju korupciju kao rašireniju više glasali za kandidata Josipovića, a oni koji su glasali za kandidata Bandića percipiraju korupciju kao nešto manje raširenu (iako obje grupe percipiraju korupciju kao široko rasprostranjenu)" (str. 69).

U poglavlju "Gubimo li povjerenje u institucije?" Duško Sekulić i Željka Šporer analizirali su razlike u povjerenju u institucije 2004. i 2010. na osnovi istraživanja provedenog krajem 2003. i početkom 2004. a koje je dio South-East European Social Survey Projecta što ga je koordiniralo Sveučilište Tromso iz Nor-

veške. Drugo istraživanje, provedeno u travnju 2010, dio je projekta "Socijalna stratifikacija i vrijednosti u Hrvatskom društvu" Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu. Usporedni rezultati pokazuju da hrvatski građani (2004. i 2010) najviše vjeruju vojsci (65,6%), Crkvi (53,1%) i policiji (58%). Promijenio se jedino redoslijed tih triju institucija, pa je vojska izbila na prvo mjesto, dok je Crkva pala s prvog na treće mjesto (i najveći je gubitnik povjerenja). Povjerenje u institucije (u prosjeku) 2010. godine nešto je veće nego 2004, s tim da je i dalje najveće povjerenje u vojsku, policiju i Crkvu. Prilično je opalo povjerenje u Vladu (31,9 : 28,6%) i Hrvatski sabor (29,7 : 25,4%), koje građani smatraju generatorima ili neefikasnim čistačima korupcije. U 2010. poraslo je povjerenje

u medije (posebno u tisak, za čak 19,9%) i pravosuđe (24,6 : 33%), koji se percipiraju kao institucije koje su pridonijele otkrivanju korupcije, dok je mišljenje o sindikatima jako polarizirano (42,4 : 46,8%). Relativnim dobitnicima povjerenja pokazale su se i političke stranke, kojima je 2004. povjerenje iskazalo samo 14,1 posto građana, a 2010. godine 23,3 posto. Poraslo je povjerenje i u UN (39,9 : 48,4%) te EU (34,2 : 40,7%).

Tekstovi objavljeni u knjizi prevedeni su i na engleski, tako da su rezultati istraživanja korupcije i povjerenja u institucije dostupni i čitateljima koji ne razumiju hrvatski jezik.

Knjiga je vrlo aktualna, a rezultati objavljeni u njoj bit će referentni i za buduća istraživanja korupcije i povjerenja u hrvatske institucije.

Tomislav Delač